

[Linnæus]

Lauri Sauramo.

Samba Delfinti

Wantaan Suulla.

N:o 29759.

Vanha Helsinki

Vantaan suulla

Historiallinen kuvaus

Kirjoittanut

Lauri Sauramo

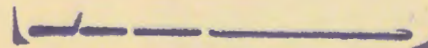
3 kuvaa ja 2 karttapiirrosta

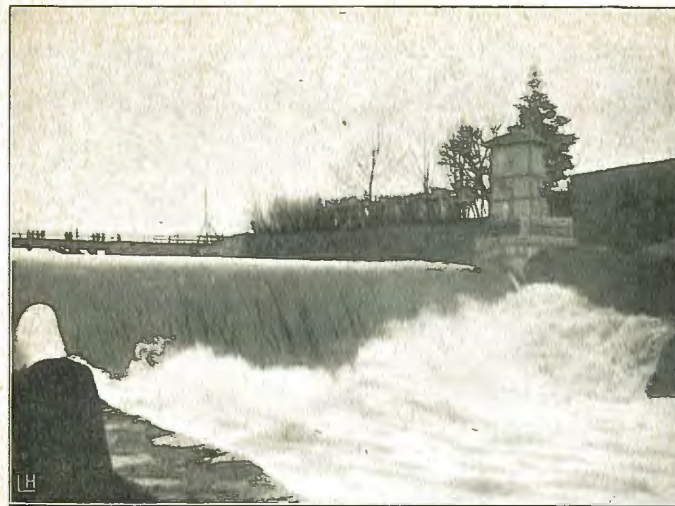
Helsingissä 1912.

Kansanvalistusseuran Kotiseutukuvauksia 16.

Poistettu [illegible] kokoomista

Painettu 1912
Raittiuskansan
Kirjapainossa
Helsingissä

Vantaan koski jäiden lähdön aikana.

Monet kerrat olen helsinkiläisen nuorison mukana ollut sunnuntaisella virkistysretkellä Vantaanjoen suulla, Helsinginkoskella, joka 6 metrin korkuiselta kynnykseltään tulva-veden aikana purkaa vettä noin puolentoistasataa kuutiometriä sekunnissa, vaikka sen voima keski- ja matalaveden aikana on paljon heikompi. Aina siinä sentään riittää vettä pääkaupungin vesijohtoon, jolla täällä on vedenotto- ja puhdistuslaitoksensa, mistä vesi pumputaan suureen vesisäiliöön Eläintarhan kallioilla, sieltä haarautumaan noin 100,000 kilometrin pituiseen johtoverkkoon.

Täältä pääkaupunkimme siis nykyään saa vesitarpeensa. Mutta täältä se on saanut nimensäkin (ruots. Helsingfors = Helsinginkoski), tänne itse kaupunki ensiksi perustettiin lähemmäs neljä sataa vuotta sitten ja täällä se on kituroinut lähes satakunta ensimmäistä lapsuusvuottansa. Vanhankaupungin koskeksi putousta enimmäkseen nimitetäänkin sen rannalla sijaitsevan Vanhankaupungin mukaan.

Itse vanhasta Helsingistä ei siellä tosin enää näy paljon jälkeäkään. Tuskin voi puhua muusta kuin vanhan kirkon pohjasta, joka sijaitsee lähellä koskea maantiestä eroavan, Oulunkylään vievän tien varrella, noin sadan metrin päässä tiehaarasta. Siinä nähdään kivilatomuksia, jotka varmuudella saattaa pitää kirkon kivijalan ja sitä ympäröivän kirkotarhan kiviaidan jäännöksinä. Vielä muutama vuosikymmeninen takaperin oli kirkon sijalla nähtävänä hollantilais-syntyisen porvarin Hans van Sandenin hautakivi v:lta 1599 hollanninkielisine kirjoituksineen, vaakunakilpineen ja monine kuvioineen, mutta nyt sitä korvaa ainoastaan tarkka jäljennös. Kirkko näine muistomerkkeineen sijaisi kaupungin luoteisnurkalla.

Köyhä on »Vanhan kaupungin» paikka muistomerkeistä, eivät ne suurin kohota sitä kunnioituksen tunnetta, joka itsestään herää pääkaupungin lapsuuden leikkitanhuvia kohtaan. Mutta vanhan Helsingin vaiheista on saatavissa tietoja muista lähteistä, ja varsinkin kaupungin syntyhistorialla on sangen suuri yleinenkin mielenkiintonsa, sillä se kuvaa, miten siihen aikaan isällinen hallitus liikeoloja valvoi ja uusia yhteiskuntia perusteli.

Miltei jo hallitus kautensa alusta alkaen näyttää hyödynjanoinen Kustaa Vaasa tähystelleen, miten saada hollantilais-ten venäläiskauppa suunnatuksi vihatusta Räävelistä kulkemaan Suomen puolitse. Sillä silmällä hän oli antanut luvan Tammisaarenkin perustamiseen. Mutta ei se jaksanut vetää hollantilaisia Räävelistä puoleensa, päinvastoin myös Uudemaan rannikon talonpojat vanhaan tapaansa purjehtivat sinne ja veivät ohi Tammisaaren maalaistuotteensakin. Oli sentähden ajateltava uutta merikaupunkia vastapäätä Rääveliä, ja 1546 käski kuningas voutiensä etsiä siile sopivaa paikkaa pitkin Raaseporin läänin rannikkoa.

»Meistä puolestamme», kirjoitti kuningas tammik. 16 p. 1548 Erik Flemingille, »näyttää soveliaimmalta, että sellainen kauppapaikka perustettaisiin Santahaminaan, koska siellä on hyvä ja puhdas satama ja sangen hyvä asema.» Ja sitten helmik. 1 p. 1550 antamassaan Suomen kauppa- ja purjehdussäännössä perustelee ja suunnittelee hän lähemmin hankettaan.

Hollantilaiset, jos saisivat sieltä tarpeensa, tulisivat sinne varmaankin mieluummin kuin Rääveliin, arvelee hän. Siellä kohtaisivat he ei ainoastaan seudun väestön, vaan Pohjanlahden rannikkolaiset, varsinaissuomalaiset ja venäläisetkin. Mutta että kaupunki saisi alkunsa ja asujamensa, oli Rauman, Porvoon ja Tammisaaren pienten kaupunkien asukkaat ja joukko rikkaimpia talonpoikiakin muutta määrättävä — muuttamaan Santahaminaan »tai muuanne mihin sopivimmaksi nähdään.»

Se oli selvä ja mutkaton ohjelma: kun monta pientä kaupunkia lyödään yhteen, tulee siitä suuri kaupunki! Kummalta meistä tuntuisi määräys joukolla muuttaa kotikaupungeistamme kylmään metsään, mutta siihen aikaan ei se näy niin outoa olleen. Sillä olivathan keväällä 1547 Turussa koolla olleet Suomen säädyt, kirkonmiehet, aateli ja türkulaiset porvarit ehdottaneet, että pikku kaupungit tyhjennettäisiin Turkuun ja Viipuriin, koska maalle olisi suurempi hyöty kahdesta suuresta kaupungista kuin monista pienistä. Kuningas ei kuitenkaan ollut suostunut turkulaisten tuumaan etupäässä Turun huonon sataman tähden, mutta hän käytti heidän ehdotustaan kohottaakseen uuden kaupungin Turun ja Viipurin pitkälle välirannikolle.

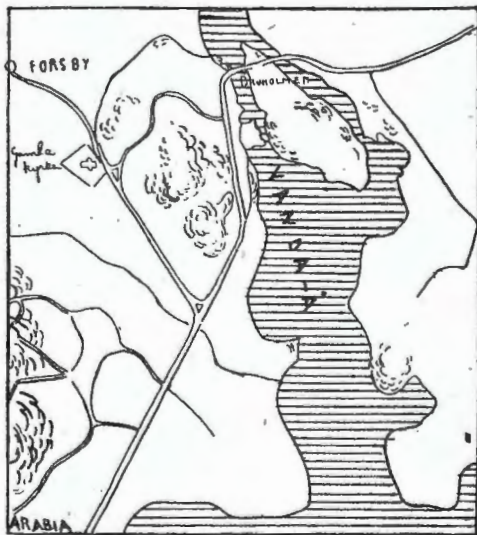
Eikä tuumaa toteuttaessa vitkasteltu. Hollantilaisia oli heti talvella 1550 kehoitettu uuteen kauppapaikkaan tulemaan, ja keväällä kehoitti kuningas pitämään siellä suuret markkinat.

Santahamina on karu metsäsaareke nykyisestä Helsingistä kaakkoista kohden; sen saattaa esim. Tähtitornimäeltä hyvin nähdäkin salmien takaa Viaporin ja Vasikkasaaren ylitse. Mutta ennenkun kaupunki ehti sinne syntyä, havaittiin saari liian ahtaaksi tulevan suurkaupungin paikaksi, ja niin määrättiin kaupunki rakennettavaksi peninkulmaa pohjoisemmaksi, juuri Helsinginkosken rannalle Vantaan suulle, jossa se oli lähempänä Turusta Viipuriin vievää valtatieitäkin.

Loppukesällä alettiin sinne rakentaa kruunun vilja-aittoja, joita aikaisemmin oli jo ruvettu rakentamaan Santahaminaan, ja talonpoikain oli jokea myöten uitettava rakennushirsiä paikalle. Elokuussa kirjoitti kuningas kuulleensa, »että kulkuväylässä avomereltä Helsinginkoskelle on joitakuita ma-

talikkoja, joista saattaa koitua vahinkoa.» Ei se sentään pe-
loitellut kaupunkia sinne rakentamasta, vouti Erik Sporea
neuvottiin vain väylä tarkastamaan ja vaarapaikat »merkit-
semään kumpeleilla ja syvämatalikot uivilla tynnyreillä, ja
niiden ylle laittamaan jotakin korkeaa, jonka saattoi nähdä
kauas merelle.»

Kesäkuun 12 p. 1550 oli kuningas uudistanut käskyn, et-
tä Rauman, Ulvilan, Tammisaaren ja Porvoon asujanten oli,

Vanhankaupungin seutu Vantaanjoen suulla (v. 1878).

tällä kertaa rangaistuksen uhalla, muutettava Helsinkiin. Sa-
mana kesänä näkyvät jo Tammisaaren ja Porvoon porvarit
hankkiutuneen muuttamaan ja anoivat, että uuden kaupun-
gin eduksi kiellettäisiin rannikon talonpoikain purjehdus Rää-
veliin. Mutta kuningas näkyy luottaneen siksi vähän kylmään
metsään suunnittelemaansa kaupunkiin, ettei niin ykskaks
mennyt sellaista kieltoa antamaan. Pelkäsi näet maalaisten
jäävän ilman suoloja ja muuta, »mitä siinä maanääressä tar-
vitaan», ja saavan maantuotteensa huonosti kaupaksi. Sa-

massa kirjeessään, elok. 20 p:ltä 1550, kehoittaa kuningas, näh-
tävästi Rauman ja Ulvilan porvarien haluttomuuden johdosta,
»lisävarmuudeksi vielä miettimään asiaa oikein, oliko molem-
mat mainitut kaupungit vai toinen niistä, vaiko ainoastaan
niiden parhaat porvarit määrättävä muuttamaan». Helsin-
kiin muuttaville porvareille, jotta edut kehoittaisivat lähtemään,
oli myönnettävä oikeus muilta porvareilta kiellettyjen tava-
rainkin vientiin.

Lokakuun 13 p:nä kirjoittaa kuningas saaneensa tietoonsa,
että »porvoalaiset olivat muuttaneet Helsinkiin ja alkaneet pi-
kapäätä rakentaa» ja neuvoo heitä »laittamaan rakennuksensa
taitavasti, etteivät vahingoittaisi itseään». Mutta miehissä ei-
vät näy edes lähikaupunkilaisetkaan muuttaneen, koska ku-
ningas vielä kesäkuun 18 p. 1551 antoi seuraavan ankaran käs-
kykirjeen:

»Me Kustaa j. n. e. teemme tietäväksi, että koska olemme
kuulleet joukon alamaisiamme, jotka ovat asuneet Rauman, Ul-
vilan, Porvoon ja Tammisaaren kaupungeissa, olevan sangen
vastahakoisia muuttamaan Helsinkiin, vaikka olemme heitä
sinne usein käskeneet, koko Suomenmaan ja heidän itsensä hyö-
dyksi ja avuksi, olemme sentähden käskeneet luottamusmies-
tämme ja palvelijaamme Henrik Klaunpoikaa, Etelä-Suomen
laamannia, vielä kerran kaikkia mainittujen kaupunkien asuk-
kaita meidän puolestamme vakavasti käskemään ja kehoitta-
maan, että heidän on enempää vitkastelematta ja aikailemat-
ta muutettava Helsinkiin, ja jos ken näiden kaupunkien asu-
jamista ei käskyämme noudata, on mainitun Henrik Klaunpo-
jan häntä asianmukaisesti rangaistava, niinkuin sitä, joka oi-
kean esivaltansa käskyjä ja määräyksiä halveksii. Tahdom-
me myös täten käskeä voutejamme Suomessa, että heidän
on mainittua Henrik Klaunpoikaa autettava rankaisemaan
sitä niskoittelevaa joukkiota, joka ei käskymme mukaan itse-
ään ojenna eikä tahdo lähteä ja muuttaa mainittuun Helsin-
kiin; tätä itsekukin noudattakoon.»

Raumalaiset, he eivät sittenkään hätäilleet! He luotti-
vat kuninkaan vakuutuskirjaan, jolla heidän muutama vuosi
sitten 200 guldenilla ostamansa asuintontit heille »ikuisiksi
ajoiksi» luovutettiin. Mutta kuninkaalle ei se suuria merkin-

nyt, syysk. 10 p. 1551 käski hän heitä jälleen muuttamaan ja lopettamaan kauppansa Raumalla tavaransa menettämisen uhalla, ja saman kuun 19 p:nä hän vielä kovensi käskyään. Silloin ei auttanut muu kuin muuttaminen, ja v. 1552 mainitaan Rauman ja Ulvilankin olleen melkein autioina.

Suomen kuudesta kaupungista oli neljä tyhjennetty saadakseen asukkaita yhteen ainoaan. Ei tiedetä, onko uuteen kaupunkiin rikkaimpia talonpoikiakin samalla tavoin kovisteltu, mutta näkyy heitä myöhemmin ainakin joitakuita Helsingin porvareina olleen.

Sillä tavalla siihen aikaan edistyksen asiaa ajettiin. Tällaisesta kaupungin asujamiston kokoamistavasta saattaa muuten ehdottomalla varmuudella päätätä, että, vaikka Helsinki sijaitisikin ruotsalaisen rannikkoasutuksen keskellä, *sen ensimmäisen asujamiston valtaava enemmistö oli suomenkielinen*. Sillä Porvoo ja Tammisaari, joiden asukkaat kenties enimmäkseen olivat ruotsalaisia siihenkin aikaan, olivat siksi pienokaiset vanhojen merikaupunkien Rauman ja Ulvilan rinnalla, että niiden asukkaat jäivät auttamattomaan vähemmistöön raumalaisten ja ulvilaisten rinnalla. Suomalaiset näkyvät alusta alkaen ottaneenkin johdon käsiinsä, sillä kaupungin ensimmäinen pormestari, joka nimeltä tunnetaan, oli raumalainen Henrik Pakila, joka oli tässä virassa ainakin vuosien 1553—1560 välin.

Saattaa hyvin arvata, etteivät vanhojen kaupunkien porvarit perheineen tunteneet olevansa kovinkaan kotonaan ryhtyessään rakentamaan metsämajojaan Vantaan suulle. Tonttimaita ja tarpeellisia ulkotiluksia saatiin kaupungille sillä yksinkertaisella tavalla, että koskesta kappaleen koilliseen sijaitsevan Forsbyn talonpojilta otettiin alueita ja annettiin heille sijaan maata muualta. Muutamalle talonpojalle, »jolla joitakin tiluksia Helsinginkosken rannalla on ollut», annettiin kuninkaallisella kirjeellä v. 1551 korvaukseksi — »lukkarinvirka Lohjan pitäjässä!» Uudet porvarit luultavasti saivat tontit ilmaiseksi, eivätkä talonpoikain paikalle uittamat hirretkään paljo maksaneet.

Verrattain nopeasti tietenkin kohosivat kaupungin rakennukset kallionrinteille ja notkelmiin kosken länsirannalla. Myöhemmältä ajalta, v:n 1640 paikkeilta, säilyneestä kartas-

ta päätäten näyttää kaupungin pituussuuntaan kulkeneen kaksi jotakuinkin suoraa katuja, joista toisen rantapuolella oli ainoastaan yksi rivi rakennuksia, luultavasti porvarien kalaittoja ja rantapuoteja. Toinen katu näyttää kulkeneen Annebergin rantapuolelta siihen kallioon, joka on lähellä koskea. Tätä viimeksi mainittua vuotta ympäröivät talosikermit,^Fsa-

Vantaan Helsingin asemapiirros 1600-luvulta.

moin oli kapeain poikkikatujen erottamia taloja puronvarret ja notkelma täytenään Annebergiin asti. Annebergin liepeillä näyttää olleen rakennusten epäsäännöllisesti äärtämä tori, jonka läheisyydessä raatihuone varmaankin sijaitsi. Kaupungin pohjoispuolitse kulki Turun ja Viipurin välinen valtatie, tullen suoraan Pikku-Huopalahdesta koskenniskaan, jossa oli silta luultavasti nykyisen sillan paikkeilla.*)

*) Tie Pikku-Huopalahdesta Vanhaankaupunkiin on maatunut umpeen sittenkun valtatie teki mutkan Uuteen Helsinkiin.

Kaupungin rakennustavasta yleensä on säilynyt vain niukkoja tietoja. Nykyajan silmällä katsoen vanha Helsinki olisi oikeastaan näyttänyt vain suurehkolta kylältä, sillä asuinrakennuksen vieressä oli samalla tontilla aitat, saunat, ladot ja navetat, jopa yksin riihetkin, ja pitkin rantaa oli aittoja, joihin suolattiin kaupunkilaisten runsas kalansaalis, kosken lohi ja lähisevän silakka. Tuvat eivät näytä olleen savutupia, vaan uloslämpöpiäviä (»med skorsten»), ja tähän aikaan levisi jo linnoista ja herraskartanoista takkavalkea porvaristonkin piireihin, vaikka se talonpoikain tuvissa tuli yleiseksi vasta paljon myöhemmin. Vähävaraisimmilla oli tupia vain yksi, varakkaammilla oli myös »toinen tup», joita luultavasti eroitti kylmä porstua, parhaassa tapauksessa oli tuvan ohella kamari ja »toinen kamari».

Kaupungin julkisista rakennuksista tiedetään vain, että kirkonrakennus oli jo v. 1553 ainakin hankkeessa, koska porvaristo silloin pyysi kaupungin sakkorahoja siihen tarkoitukseen. Raatihuone tietenkin rakennettiin jo ensi vuosina, ja niin lie rakennettu koulutupakin, koska porvoalaiset olivat jo 1551 tuoneet koulumestarinsa mukanaan. Kruunun puolesta oli kosken rannalle rakennettu tullimylly, ja vähän matkaa myllystä oli suuri vaaka, jossa sekä maalaiset että kaupunkilaiset ja kestit saivat mitatuksi tavaransa. Kruunun vilja-aitat, joihin koottiin läänin verojyvät, on jo mainittu, sillä ne kaikkein ensiksi rakennettiin.

Mutta pian ryhdyttiin kruunun mahdilla rakentamaan jotakin paljon suuremmoisempaa.

Vantaanjoen suuhaarojen välissä, kaupungin edustalla, on pitkulainen kalliosaari, jonka korkein kohta kohoa 12 metriä yli veden. Tämän saaren valitsi kuningas paikaksi kuninkaankartanolle, ja v. 1551 alkoi työ täydellä vauhdilla. Yksistään rakennushirsien hakkuuseen pohjoisilta metsäseuduilta käytettiin 536 päivätyötä, ja keväällä uitettiin ne jokea myöten paikalle. Upea tulikin ajan oloihin nähden kaksinkertaisesta pääarakennuksesta, joka oli tarkoitettu kuninkaan voudin asunnoksi; siihen kuului linnantupa, kaksi ruokasalia, kaksi kamaria ja pienehkö »kirjuritupa». Rakennukseen oli mennyt yksistään kirvespäivätöitä 1,400. Tiilejä käytettiin 4,370 kpl.,

ja yhden ainoan kaakeliuunin muuraamiseen meni 146 päivätyötä. Huoneissa oli yhteensä 16 ikkunaa, kyynärän korkuisia ja puolentoista levyisiä. Kattamiseen meni 24,610 tuohilevyä, jotka peitettiin turpeilla!

Pääarakennuksen läheisyyteen rakennettiin talli- ja aittarakennus, kellari ja sauna esitupineen. Silta, joka saaren päitse vei yli, korjattiin perin pohjin. Kuninkaankartanon töihin käytettiin v. 1551 yhteensä 8,633 päivätyötä. Ja työtä täytyi tehdä kovasti, koska väestön täytyi anoa kuninkaalta suojeluskirja, ettei heitä saanut päivätöissä »syyttömästi pieksää ja pahoin pidellä».

Kuumeista rakennustyötä siis niin kruunun kuin porvarienkin taholla! Ei liene ollut porvareilla alussa paljon aikaa kauppaan ja purjehdukseen, vaikka laivasto epäilemättä oli-kin lukuisa. Eivätkä kuninkaan lupailemat edutkaan näyt siihen suurin houkutelleen, sillä vielä v. 1553 anoivat he edes niitä erivapauksia, jotka »heillä olivat olleet niissä kaupungeissa, joissa ennen asuivat».

Kun vähitellen päästiin antautumaan kaupan alalle, näkyy, huolimatta siitä, että kaupunki oli aiottu Rääveliä syrjäyttämään, purjehdus olleen vilkkain juuri sinne, ja kuningas antoi suostumuksensa siihen. Loitomma Rääveliä, Tukholmaa ja kotimaan satamia eivät helsinkiläiset juuri näytä uskaltaneen lähteä. Raumalaiset ja ulvilaiset purjehtivat pääasiallisesti entisille etumailleen Pohjanlahden rannikoilla. Purjehduksensa ohella helsinkiläisille myönnettiin oikeus pitää vuosittain kolmet markkinat, yhdet kaupungissaan, toiset Pernä-jassa ja kolmannet Pyhtäällä, kuitenkin varoituksella, »etteivät puijaisi maalaisia». Porvoon ja Raaseporin läänin ja Hämeen talonpojat määrättiin tuomaan maalaistuotteensa uuteen kaupunkiin. Mutta hämäläiset menivät mieluummin vanhoja teitään Turkuun, ja rannikkolaiset vastoin kielloja purjehtivat entiseen tapaansa suoraan Rääveliin. Tässä luvattomassa purjehduksessa vapaamiehet ja papit voitollisesti kilpailivat talonpoikien kanssa, vieläpä itse kuninkaan vouditkin ostelivat maaseudun rahvaalta tavaroita pilkkahinnalla, muka kruunun laskuun, lähettäen ne sitten markkinoille helsinkiläisten nenän editse.

Kuningas oli helsinkiläisille antanut oikeuden purjehtia Viipuriinkin tekemään kauppvoja venäläisten kanssa, mutta viipurilaiset antoivat kyytiä näille venäläiskauppaansa kärkeille. Kuningas »ihmetteli suuresti», mikseivät viipurilaiset

Hans van Sandenin hautakivi vanhassa Helsingissä.

ottaneet toisia osalle venäläiskauppaansa, saivathan ne vuorostaan tulla Helsinkiin tekemään kauppvoja hollantilaisten kanssa! Mutta viipurilaiset eivät nähtävästi suurin välittäneet Helsingin hollantilaisista, jotka melkeinpä vain kummit-

telivat kuninkaan aivoissa! Etupäässä niitä houkuttelemaan kaupunki oli perustettu, mutta eivät suuretkaan suunnitelmat voineet siirtää liike-elämää itse etsimiltään reiteiltä. No, olihan sentään eräs rääveliläinen opastanut Helsinkiin muutama hollantilaisen ja sai siitä hyvästä kuninkaan voudilta kaksi markkaa! Saksoja näyttää kaupungissa käyneen useampia, ja ajanoloon eksyi sinne yksi ja toinen hollantilainenkin. Ainakin yksi kotiutui sinne asumaankin, nimittäin Hans van Sanden, jonka hautakivi meille vieläkin säilyttää hänen muistoaan.

Vuonna 1555 odotettiin kaupunkiin korkeita vieraita, itseään kuningasta, ja silloin tarvittiin varustautua. Kotimaisia, ruotsalaisia ja saksalaisia laivoja tuli ja meni. Vouti Antti Korppi laitatti hienoimpaan vierashuoneeseen koruompeleiset seinäverhot, penkit peitettiin 11 kyynärrä pitkillä peitteillä ja tyynyillä. Lakanoita hankittiin puolen sataa, vuodepeitteitä 43, ryijyjä 18 yksivärisiä ja tummanpunakirjavia, sitten vielä pöytäliinoja ja paljon muuta. Olutta pantiin sekä herrain olutta, asemiesten olutta että ruokaolutta, ja lohta saatiin koskesta siihen aikaan runsaasti.

Oli syttynyt sota Ruotsin ja Venäjän välillä, ja kuningas tuli huolehtimaan, »että Suomen maanäret tulisivat paremmin varustetuiksi ja puolustetuiksi kuin oli tullut.» Lokakuun alussa oli hän viikkokauden Helsingissä ja palasi marraskuun 14 p. sinne uudelleen. Porvarit tietenkin käyttivät tilaisuutta tehdäkseen valituksiaan, ja kun kuningas viipyi puolen kuukautta kaupungissa, ehti hän tutustua siihen omassa korkeassa persoonassaankin. Kaupungin asema matalan lahden perukalla ei liene hänestä näyttänyt kovinkaan edulliselta, koska hän antoi raumalaisille ja ulvilaisille luvan *palata takaisin entisiin kotikaupunkeihinsa*.

Ilolla heistä varmaan enimmät lähtivät, vaikka toiset olivat ehtineet kotiutua Vantaan suulle, kuten esim. raumalainen Henrik Pakila, joka edelleen pysyi Helsingin pormestarina. Pääasiallisesti jäi kaupunki nyt ruotsalaisen porvariston haltuun.

Kustaa Vaasa huolehti yhä kaupungistaan, vaikka tuumiskelikin sille jo parempaa paikkaa, m. m. Pikkalan nientä

Siuntiossa. Niin hyvää huolta piti hän lempilapsestaan, että antoi sille anteeksi erään tullin vielä »viimeisillään».

Eerik XIV harrasti myös hallituksensa alkuvuosina Helsingin vaurastumista, vaikka sitten sotatoimet vetivät hänen huomionsa pois rauhanaskareista. Hänkin näkyy ajatelleen kaupungin siirtoa paremmalle paikalle, koska antoi erään insinööriinsä tehtäväksi etsiä sopivaa paikkaa läheisyydessä. Juhana III:n aikana näytävät porvarit, huolissaan mahdollisesta kaupungin muuttamisesta, pyytäneen saada elää ja olla paikoillaan, ja kuningas selitti sen sallivansa ainakin toistaiseksi. Juhana kuningas luovutti kaupungille karjalaitumeksi ja kalastusrannoiksi Gumtähden ja Forsbyn kylät, Mustikkamaan, Korkeasaaren ja koko Vanhankaupungin lähdän. He saivat myllynpaikankin kaupungin rannassa, ettei tarvinnut tullia vastaan kruunun myllyssä jauhattaa, mylly oli vain rakennettava niin, ettei haitannut kruunun lohikalastusta.

Vuoteen 1570. näkyvät helsinkiläiset olleen *verovapaat*, mutta silloin Juhana kuningas määräsi heidät veroa maksamaan. Silloin oli Helsingissä veroamaksavia porvareita 50, porvarinleskiä 9, kruununpalvelijoita 21, palkka-merisotilaita 22; siis kaikkiaan 102 taloutta, jotka lienevät yhteensä edustaneet noin 450 tai 500 hengen väestöä. Seuraavalta vuodelta tiedämme, että porvareita oli 46, joista useimmat harjoittivat kauppaa ja maanviljelystä ja vain parinen käsitöitä. Kauppiaille oli yhä pahin haitta luvattomasta maakaupasta ja rannikkolaisten purjehduksesta, jota eivät hallituksen kiellot pystyneet estämään.

Kuningas Sigismund koetti tässä riitakysymyksessä asettaa kirkon keskelle kylää: hän myönsi v. 1594 talonpojille oikeuden viedä Rääveliin puutavaraa ja kalaa, mutta muiden tavarain kauppa oli käyvä Helsingissä. Porvoon, joka sekin oli alkanut kohota ennalleen, kaupan ja purjehduksen kielsi Sigismund Helsingin eduksi, mutta Kaarle IX oli kehakka kumoamaan vihamiehensä säännökset ja antoi 1602 porvoalaisille nämä oikeudet. Keskenään kilpailevista kaupungeista ei kuitenkaan Porvoon saanut tehdä kauppaa Helsingin länsipuolella eikä Helsinki Porvoon itäpuolella. Ympäristön talon-

poikain oli käytävä kaupoilla lähimmässä kaupungissa ja kaikki maakauppa uudelleen kiellettiin.

Kaarle herttua oli kerran käynytkin Helsingissä. V. 1599, voitettuaan ensin Marttilassa Sigismundin sotapäällikön Akseli Kurjen, saapui hän syysk. 3 p:nä Helsinkiin ottamaan huostaansa vastustajansa sotalaivastoa. Silloin hirtätti hän ainakin seitsemän Sigismundin pikku puoluelaista »Hirsipuumaellä», joka näyttää olleen nykyisen maantien varrella uuteen Helsinkiin päin.

Näinä sotien ja rauhattomuuksien aikoina oli kaupunki joutunut sängen onnettomaan tilaan. Alituiset sotaväen majoitukset, alituiset kyyditykset maitse ja meritse veivät työajan ja rauhan, voimat ja varat. Tosin kuningas oli Helsingissä käydessään antanut heille vapauskirjan, ettei heidän tarvinnut ilmaiseksi tehdä kruununrahtia laivoineen. Mutta kukapa siitä sotien, seuraavina vuosina ensin Puolan ja sitten Venäjän sodan aikoina tuli välittäneeksi. Sotajoukkoja tuli ja meni, sotamiesten ja ylempien ja alempien herrojen majoitus ja kestitys oli porvaristolle taakka, joka meni yli voimain. Helsinki oli alituisena ylimenopaikkana, ja kaikki laivat ja alukset vaadittiin kruunun palvelukseen. Sotaväen kirjoituksissa porvarit katsoivatkin paljon edullisemmaksi ruveta sotamiehiksi, toiset pakenivat maalle talonpojiksi, niin että monia kaupunkitaloja jäi autioiksi. Kauppa joutui aivan lamaan, ja ympäristön talonpojatkin olivat niin köyhtyneet sotaväen jaloissa, etteivät jaksaneet maksaa porvareille velkojaan.

Tietysti tästä kurjuudesta kärsivät Helsingin kouluteinitkin. Lähipitäjistä, joista heillä oli oikeus anoa elatusapua, ei enää herunut mitään, niin että nälkä pakoitti heitä jättämään opintiansa. Sentähden anoivat he kuninkaan sihteerin välitystä, että saisivat tehdä teiniretkiään aina Porvoon ja Pernajan pitäjiin. Koulumestarille puolestaan pyydettiin apupalkkaa kruunulta ja saatiinkin.

Täten olemme joutuneet sodan jaloista opin urille. Helsingin koulumestarien nimet eivät mitään mainittavia ole. Sensijaan ei voi jättää huomaamatta jo kaupungin alkuaikoina Vantaan rannalla syntynyttä merkillistä neroa Sigfrid Aronus Forsiusta, joka kuoli Tammissaarella 1624. Monitaitoinen

mestari Sigfrid, koulumestari, pappi, allakkain julkaisija ja ennenkaikkea taitava tähtien selittäjä, »mainio henkilö ja valtakunnan astronomi, merkillinen häntä viattomasti kohdanneesta vainosta», ei tosin mitenkään vaikuttanut synnyin-kaupunkinsa kohtaloihin, antoihan vain sille loistetta nimelään. Hänen toimintansa sattui Kaarle IX:n aikaan, ja sentähden on hänet tässä yhteydessä mainittu.

Vanhan kaupungin silta Vantaan yli.

Saattaisi vielä tehdä selkoa niistä monista ja yhä uudistetuista oikeuskirjoista, joita Kaarle Helsingille antoi, mutta lienee paras kuitata ne mainitsemalla, etteivät paperit näinä melskeisinä aikoina juuri mitään merkinneet. Sen näkee esim. siitä, että porvarit saivat maksuttoman kestityksen ja kyydityksen johdosta yhä uudelleen valittaa.

Kustaa II Aadolfin aika oli Helsingille raskaiden verojen aika samoin kuin koko valtakunnallekin. Edellinen aika oli monet saattanut kodittomiksi ja kurjuuteen, kaupungissa oli paljo »turvattomia leskiä» eikä varakkaita monta. Mutta siitä

huolimatta määrättiin, paitsi erilaisia tulleja ja myymäveroja, vuosi vuodelta maksettavaksi yhä suurempaa sotaveroa, sitä korotettiin sata sadalta, säätyjen suostumuksella ja ilman, niin että kaupungin sotavero v. 1630 nousi 511 taalariin, paitsi muonamääriä: leipää, voita, lihaa ja silakoita. Samana vuonna esitti Oxenstierna eräessä kirjeessään, että vuosi vuodelta yhä suurempi osa veroista jäi rästiksi, kaupassaan kuten muissakin suhteissa helsinkiläiset olivat melkoisesti jälellä porvoolaisista, ja sen vuoden apuvero saisi kaupungin puille paljaille. Jaakko de la Gardie oli kirjoittanut jo v. 1621, että kaupungissa oli »harvoja porvareita, jotka kunnolla voivat toiselle antaa leipäpalaakaan».

Kustaa Aadolf oli jo v. 1614 kerran käynytkin Helsingissä, vahvistanut sen erivapaudet, antanut sille turvakirjan kaikkinaista väkivaltaa vastaan, vakuuttanut vapaan oikeuden kauppaan ulkomaisten kauppamiesten kanssa ja lisäksi myöntänyt laiva- ja hevoskyydityksen rasittamalle kaupungille siltä vuodelta tull- ja myymälävero-vapauden. Mutta tärkeämpi ja muistorikkaampi oli kuninkaan toinen käynti v. 1616, jolloin hän tammik. 22 p:nä Helsingissä avasi maapäivät neuvotellakseen »muutamista tärkeistä meidän ja teidän menestystänne koskevista asioista». Silloin oli loistoa »köyhässä ja kurjassa kaupungissa». Kuninkaalla oli suuri seurue mukanaan, maan aatelisto oli miehissä koolla, oli piispa ja kolmattakymmentä pappia, 11 kaupunkia ja 17 kihlakuntaa olivat lähettäneet edustajansa, ja läsnä oli 10 sotapäällikköäkin. Neuvottelut kestivät kymmenen päivää ja päätös koski sotaa Sigismundia ja sotaa Venäjää vastaan ja sotaveroa. Lisäksi sentään »kiitettiin» kuningasta uudesta kyytiasetuksestakin.

Kaupungin itsensä hyödyksi myönsi kuningas helmik. 8 p:nä ulkolaisten laivojen purjehduksen sinne, koskei kaupunki omin laivoin pystynyt pitämään yllä kauppayhteyttä Saksaan. Helmik. 10 p:nä kuningas lähti Turkuun, mutta siitä pitäen hän seurasi kaupungin kehitystä. Lokak. 24 p. 1617 hän myönsi sille täydellisen tapulioikeuden, ja v. 1626 läpimatkustaessaan määräsi hän joka lauantai pidettäväksi kaupungissa viikkomarkkinat. Seuraavana vuonna hän kau-

pungin suojelukseksi kielsi rangaistuksen uhalla rääveliläisten salakaupan ympäristöpitäjissä.

Näin olemme jo joutuneet kaupungin viimeisiin vuosikymmeniin, ja nyt lienee aika luoda pikainen yleissilmäys sen hallintoon, elämään ja tapoihin.

Kaupungin kunnallishallinnon ylipäänä oli läänin maaherra, ja samalla oli hänellä oikeus puheenjohtoon raastuvassa. Loppuaikoina oli pormestareita vain yksi, vaikka alummalla oli ollut oikein kaksittain. Jäseninä raastuvanoikeudessa olivat kaupungin etevimmät porvarit, luvultaan vaihdellen neljästä kahdeksaan. Pormestari ja raatimiehet näkyvät muuten usein olleen riittäisiä ja kateellisia keskenään. Pöytäkirjaa piti kaupungin kirjuri. Raadilla oli koko kaupungin hallinto huostassaan maaherran valvonnan alaisena, mutta käräjäjuttujen selvittäminen näkyi kuitenkin olleen tärkein.

Säilyneistä tuomiokirjoista saamme jonkullaisen kuvan kaupunkilaisten elämäntavoista, vaikka niistäkin luonnollisesti vain varjopuolista. Enimmäkseen oikeusjutut koskivat tappeluita, kunnianloukkauksia, siveysrikoksia ja velkomisasiota. Porvarien tapa kantaa miekkaa houkutteli usein sitä käyttämäänkin, mustelmat ja pöhöttyneet posket olivat jotakin aivan tavallista, ja rahasakoilla haavoistakin tavallisesti suoritettiin, harvoin vain jouduttiin putkaan. Runsas oluenjuonti ja paloviina tappelu-uulelle miehet useimmiten sai, ja niitä tarjoilivat monet porvarit ja leskimummit kaupungissa. Raastuvan kellariin sitävastoin tuotiin viinejäkin. Juomatalkoissa usein pelattiin, luultavasti noppaa, ja pelissä riitauduttiin niin, että menttiin lakitupaan. Siveysrikoksista oli porvarisväkeäkin silloin tällöin syytettyjen penkillä, mutta etupäässä niistä, varsinkin raiskauksista, syytettiin sotamiehiä, merimiehiä ja upseereja. Epäkohteliaita sanantapoja ja »hyödyttöä suunsoittoa» harjoitettiin usein ja saatiin raastuvassa siitä sakkoo.

Kaupunkiin oli jo 1550-luvulla perustettu sairastupa, joka samalla oli köyhäintalo ja pitalisten tyyssija. Juhani III oli sille myöntänyt eräitä veroja Porvoon läänistä, mutta niitä ei aina tahdottu saada ja köyhät kärsivät kurjuutta. Kustaa

Aadolfin suostumuksella oli v. 1614 köyhien ravinnoksi käytetty viljaa 36 ja suolakalaa 4 tynnyriä, voita 6 ja lihaa 4 leiviskää, 2 lehmää ja 4 lammasta. V. 1634 mainitaan sairastuvalla kuolleen 4 ja sinne otetun 8 vaivasta; koko luku oli 15. Elok. 1 p. 1535 oli laitoskessa 4 pitalista.

Kaupungin kirkolle oli lahjoina 90 vuoden aikana kertynyt koko omaisuus. Oli hopeainen kynttiläruunu, joka painoi 110 1/2 luotia, toinen 56 luodin ja vielä kolmas 19 1/4 luodin painoinen. Oli kullattu kalkki öylättilautasineen, messukaskoita oli neljä, silkkirimpsuisia pöytäliinoja j. n. e. Kirkkoherrat olivat hyvissä varoissa, ja ainakin ajoittain näkyy kaupunkiseurakunnalla olleen kappalainenkin. Lukkarilla näyttää olleen viljapalkkaa 25 tynnyriä.

Olemme jo maininneet koulusta ja sen »resuteineistä». Ensimmäisen postikonttorinsa sai kaupunki 1638, jolloin säännöllinen postinkulku alettiin Ruotsin ja Suomen välillä. Lääkäriä ei ollut, ja harvoin pistäytyi parturikin ohikulkiessaan. Saatiin parantua kotiavuin tai taikurin avulla.

Kauppa ei vanhassa Helsingissä viime aikoina kohonnut edes Porvoon verroille. V. 1637 oli ulkomaankaupan tuontiarvo 2,285 taalaria, vienti 10,595 taalaria, v. 1640 tuonti 15,595 taalaria ja vienti 17,677 taalaria. V. 1642 oli tuonti 15,992 taalaria ja vienti 22,212 taalaria; tulli tuonnista nousi 414, viennistä 1,142 taalariin. Tuotiin etupäässä suolaa, olutta, viinejä, ryytiä ja kankaita, jopa vähän tupakkaa ja piippujakin. Vientitavaroista saatiin tervasta suurimmat tulot, sen jälkeen viljasta; vietiin myös kuparia ja rautaa, puutavaroita, voita ja nahkoja.

Kaupungin porvaristosta oli melkoinen osa ulkomaalaista syntyä, enimmäkseen saksalaisia, mutta joukossa jokunen hollantilainen ja venäläinenkin. Muukalaiset tulivat kesteinä ja sitten jäivät kylään. Huolimatta kuninkaallisista säännöksistä, jotka määräsivät porvarit harjoittamaan kauppaa ja käsitöitä, talonpojat maataloutta, jatkoivat useimmat porvarit liikkeensä ohella maanviljelystä ja karjanhoitoa. Tammi-kuussa 1639, jolloin kaupungissa paitsi 67 merisotilasta oli 395 henkikirjoihin merkittyä asukasta, omistivat nämä kaikkiaan 44 hevosta ja varsaa, 96 lehmää ja 77 hiehoa, 76 lam-

masta ja 2 sikaa. Pormestarilla oli 2 renkiä ja 2 piikaa, hevonen, 4 lehmää ja 2 hiehoa. Kaupungintilusten lisäksi oli monella porvarilla omia taloja, peltoja ja niittyjä Helsingin pitäjässä.

Tällaista, puoleksi kansainvälistä, puoleksi talonpoikaista, oli vanhan Helsingin porvaristo viime vuosinaan.

Vuonna 1637 alkoi Suomessa kreivin aika. Pietari Brähen ensimmäisiin erikoistehtäviin kuului paikan etsintä uudelle tapulikaupungille Porvoon ja Helsingin välillä. Kreivi kävi Uudellamaalla, viipyi muutamia päiviä Vantaan suullakin ja alkoi tehdä ehdotuksiaan. Ensin turvaututtiin jälleen Santahaminaan, mutta se hyljättiin. Sitten ajateltiin Sörnäisten nientä, mutta sikseen jätettiin sekin. Keksiittiin parempi paikka Vironniemeltä, joka lienee saanut nimensä virolaisten luvattomasta purjehduksesta sinne, ja siihen päätettiin uusi Helsinki perustaa.

Ei vanhan Helsingin eikä Porvoon asujamia ollut pakotettava sinne muuttamaan, kiellettiin vain vanhalta kaupungilta oikeus purjehtia ulkomaille ja sitten saivat uuden kaupungin suuremmat vapaudet ja oikeudet houkutella. Kruununrakennuksia alettiin Vironniemelle rakentaa jo 1641, mutta vasta parin vuoden perästä lienee osakaan helsinkiläisistä alkanut muuttaa vanhoilta asuinsijoiltaan, ja vielä 1644 osoitivat »vanhan kaupungin» henkikirjat 263 asukasta. Monia taivutteluja tarvitsi, ennenkun he alkoivat tukummalta muuttaa. Muuttoaikoina näkyvät molemmat kaupungit olleen niin läheisessä yhteydessä keskenään, että 1645 mainitaan yleinen raastuvan kevätkokous pidetyn »Uuden ja Vanhan Helsingin porvariston kesken». Tällöin olivat kuitenkin jo vanhan Helsingin päivät luetut, ja v. 1664 henkilöluettelo tietää koskella asuneen vain myllärin ja muutamia leskivaimoja.

Vanhankaupungin historia oli ilmeisesti jo aikaisemmin päättynyt. Ei se suurellinen ollutkaan, ja uudella paikallaan alkoi Helsinki kukoistaa vasta sen jälkeen, kun se korotettiin pääkaupungiksi sata vuotta sitten.

VANHAA HELSINKIÄ KOSKEVAA KIRJALLISUUTTA

ei suomeksi ole muuta mainittavaa kuin *Juhani Rinteen* valaiseva kirjoitus »Vantaan Helsingin muistoja» (Matkailijayhd. vuosikirja 1907), *Kustavi Grotenfeltin* väitöskirja »Suomen kaupasta ja kaupungeista ensimmäisten Vaasa-kuninkaiden aikoina» (H:ki 1887), ja *Volter Högmanin (Rihtniemen)* »Rauman historia», jossa on Helsingin syntyä koskevia tietoja. Suomen historioissa, Tietosanakirjan ja »Oman maan» kirjoituksissa vanhasta Helsingistäkin sentään yhtä ja toista mainitaan.

Tähän kuvaukseen on ammennettu etupäässä *P. Nordmannin* »Bidrag till Helsingfors stads historian» V osasta, joka sisältää jotakuinkin seikkaperäisiin lähdetutkimuksiin perustuvan Vanhan Helsingin historian (julaistu H:gissä 1908). »Bidragien» ensi osa (H:ki 1905) sisältää lähteitä Vanhankaupungin historiaan.

„Kotiseutukuvaukset“ - sarjastamme

kirjoittaa *Helsingin Sanomissa* nim. S—mo:

Ilahduttava harrastus on se, että pyritään tuttua kotiseutua todella tuntemaan ja tutkimaan. Ja kotiseutuhan meillä kaikilla on — monilla useampiakin. Mutta onko monikaan huomannut, että sitä »kotiseutukuvausten» sarjaa, jonka julkaisemisen Kansanvalistusseura muutama vuosi sitten aloitti, on jo ilmestynyt kirjasia puolen tusinaa, kaksoinnumeroineen jo 14 n:roa?

Niistä sopinee ensiksi mainita *K. A. Pfalerin* „**Muistelmia Kuomionien seurakunnasta**“, lyhyeksi puristettu historiallinen katsaus näihin näikäseutuihin. Ei siellä ole loisteliaita muinaisuuden muistomerkkejä näyteltävänä. Mutta paikallismuistojen ja taruaiheiden ohella kuulemme, miten kansamme yleisten elinkamppailujen kaukaiset kaiut täälläkin kumahtelevat, aina lappalaisajoista, nälkä- ja sotavuosista nykyisiin kansallisiin valistusrientoihin saakka. Ja kaikki on kuvattu seurakunnan sielunpaimenen vakavassa hengessä. Hinta 50 penniä.

Kevyemmin, vilkkaammin piirtelee *P. Puhakka* kansanomaisia kuviaan „**Pielisen varrelta**“. Historiallisia muistoja siinä vain siellä täällä kosketellaan saloja vaeltaessa, koskia laskiessa, selkiä soudellessa. Luonnonkuvia, jylhiä ja viehkeitä maisemia siinä piirellään, kansan elämää ja askartelua kuvaillaan maaajalassa ja vesillä, kalastusta joella ja selällä. Iloksen sen lukee kuka vaan, saati sitten pohjois-karjalainen. Hinta 50 penniä.

Sama kotiseutu on *A. R. Saarensen* kirjassella „**Pohjois-Karjalan vierasnimiset suvut**“. Ne suvut, jotka nykyään täälläkin jo suomentelevat nimiään, ovat useimmiten saaneet alkunsa jostakin papista tai muusta virkamiehestä, väliin aatelistakin. Perilliset aluksi kuuluivat puolittain herrassäättyyn, mutta enimmäkseen lopulta sulautuivat talonpoikaiskansaan. Useimmissa tapauksissa näyttää näin maahan vetäneen maatila, jonka isä tai esi-isä oli hankkinut; siitä peruetta sitten hajaantui tilattomiksikin. Niin täällä ja niin kai muuallakin useimmat vieraat nimet saivat alkunsa supisuomalaisen kansan kesken. Tämä tutkielma on hyvin huvittava ja valaiseva, eikä sitä ole sukutieteellisellä raskaudellaakaan liiaksi rasi-tettu, niin että sen voi helposti lukea kuka tahansa. Hinta 50 penniä.

Toista maata ovat nimet *O. A. Kallion* tutkielmassa „**Savolaisia sukuja ja sukunimiä**“. Siinä tutustumme aito kansallisiin kantasukuihin, joista monet lukevat jäsenensä tuhansiin (Hämäläisiä esim. on yli 3,500, Laitisia ja Korhosia kolmisen tuhatta, Miettisiä, Väisäsiä, Savolaisia ja Koposia yli 2,000 j. n. e.) ja voivat kerskailla nimen vanhuudella, jonka rinnalla vieraskieliset aateli- ja säätyläisnimet ovat lapsenleikkiä. Parilla sivulla kirjassessa luetellaan Savon vierasnimisiäkin sukuja. Mutta varsinkin supisuomalaisten (tai supisavolaisten) sukunimien esityksellä on laajaperäinen, yleisluontoinen mielenkiintonsa, ja melkein jokainen savolainen ja karjalainen kirjasta löytää oman jalonsa nimensä. Se on siis savolaisten aatelistalenteria ja maksaa — 25 penniä!

Kaikkein enimmäkseen minua puolestani on huvittanut *Väinö Kallion* „**Salon seutu**“. Se vie lukijan vanhoille sivistysseuduille, jonka historiallisilla muistomerkeillä on oma lämmittävä viehätys-sensä, niin että vieraankin valtaa kotoinen tunnelma melkein kaikkiä missä liikutaan. Pohjaltaan lukijan tuudittaneen tähän tunnelmaan se havainto, että kirja on laadittu todellisella kotiseudun rakkaudella, joka on kerännyt runsaan ja monipuolisen aineiston, ja kaikki on sulatettu hauskesti luettavaksi kokonaisuudeksi. Kyllä siitä »kiintyy kotiseutuun ja sen kansaan, enin tuohon pieneen, läheiseen piiriin, mutta myöhemmin koko suureen kotiseutuun, isänmaahan», kuten tekijä sanoo. Onnittelien Salon seutulaisia siitä, että heillä on näin hauska kirja kotiseudustaan! Hinta 75 penniä.

Vielä on sarjassa julkaisu „**Huittinen ja huittislaiset entisai-koina**“, jonka on *Efraim Careniuksen* v. 1759 ilmestyneen teok-

sen pohjalla esittänyt *Arvo Inkilä*. Itse pohjatekstissäkkin on yhtä ja toista huvittavaa, mutta varsinainen mielenkiinto kohdistuu julkaisijan selitteleviin lisäyksiin — ja oikaisuihin. Valitettavasti ei vain tällöin säily tarpeellista yhteyttä moninaisuudessa, jonka vuoksi lukijaa kahta rinnakkaistekstiä seuratessa pyrkii vaivaamaan väsyttävä haparoimisen tunne. Olisi tainnut olla parempi kirjoittaa oma kirja ja käyttää vanhaa väitöskirjaa vain lähteenä, mutta varmaankin seutulaisia julkaisu tällaisenaankin viehättää. Hinta 1 mk.

Tässä ovat sarjan tähän asti julaistut numerot, mutta lisää kuuluu pian tulevan. Varmaankin ne lukijoita kiinnittävät kotiseutuun ja sen kansaan, »enin tuohon pieneen läheiseen piiriin», ja tästä lämmittävästä kotoisesta pohjasta sitten harrastus laajenee koko isänmaahan ja sen historiaan. Tuntuu kuin kotiseudun tuntemus olisi meillä vielä tärkeämpi kuin moniaalla muualla. Sillä eihän meidän vanhempi historiamme innosta alkajaa täyteläällä kansallisella elämällä eikäpä suurilla kansan omasta rinnasta puhjeneilla sankariteoillakaan, se pyrkii tuntumaan vieraalta, ulkopäin aaltoilevalta. Mutta tutun kotiseudun tuntemus muistomerkkeineen, tarinoineen on omansa antamaan vanhemmankin historian opiskelulle kodikkaamman perustan, elävän hengen. Levitköt sentähden laajalle nämä Kansanvalistusseuran »Kotiseutukuvaukset» niin että sarja voisi ripeästi jatkua. Ja seuratkoot niitä tuhansiin koteihin suuremmat maakuntakuvaukset ja heimokirjat!

Eivätköhän kotiseutututkistelun harrastajat, kukin seudullaan, voisi ryhtyä ja liittyä erityisiin toimiin, että »Kotiseutukuvaukset» leviäisivät jokaiseen kotiin?

Tämän arvostelun julkaisemisen jälkeen on sarjan 15 n:na ilmestynyt *Lyyli Vehviläisen* »Anjalan kylä ja hovi Kymnlaaksossa», kuvitettu, 24-sivuinen, pirteästi ja asiantuntemuksella kirjoitettu esitys, joka antaa eloisan kuvan Kymenlaakson luonnon ja historian suurimmasta merkkipaikasta varhaisemmista ajoista meidän päiviimme asti. Näin ollen sillä on yleisempää merkitystä samalla kun se on arvokas lisä niukkaan Kymenlaaksoa käsittelevään kotiseutukirjallisuuteen. Hinta 25 penniä.

Bdi
Kansanvalistusseura
kot 016

SUOMALAISEN KIRJALLISUUDEN SEURAN KIRJASTO

106 005 0423

Pöytä
Kansanvalistusseuran

Kotiseutukirjallisuus= temme kantateoksia

ovat Kansanvalistusseuran „Suomen maakunnat”:

- Väinö Wallin (Voionmaa), Varsinais-Suomi ja Ahvenanmaa.* 96 suurta 2-palst. siv. 46 kuv. ja kartta. 3: 40, sid. 4: 25.
Oskar Relander, Pohjois- ja Itä-Karjala. 140 suurta 2-palst. siv. 84 kuv. 5: 10, sid. 6: —.
O. A. Kallio, Savo. 113 suurta 2-palst. siv. 77 kuvaa. 4: 25, sid. 5: —.
F. O. Rapola, Häme. 480 siv. 181 kuv. ja kartta. 6: 25, sid. 7: 50.
J. E. Rosberg, Lappi. 248 siv. 100 kuv. ja kartta. 4: 50, sid. 6: —.

Muita kotiseutu- ja heimokirjoja:

- Johannes Häyhä, Itä-Suomalaisten vanhoista tavoista.* 000 siv. Kuvit. 6: 50, sid. 8: —.
O. A. Hainari, Kuvia Raja-Karjalasta. 147 siv. Kuvit. 1: 50.
I. K. Inha, Kalevalan Laulumailta. Elias Lönnrotin poluilla Vienan Karjalassa. 450 siv. 177 kuv. ja kartta. 7: 50, sid. 10: —.
A. W. Ervasti, Suomalaiset Jäämeren rannalla. 346 siv. Kuv. ja kartta. 4: —.
Hilma Räsänen, Suomenlahden takaa. Kuvauksia Virosta. 150 siv. 33 kuv. ja kartta. 1: 50.
Antti Jalava — Matti Stenbäck, Unkari. 158 siv. 64 kuv. 2: 50, sid. 3: 50.

Kansanvalistusseura, Helsinki.

Hinta 25 penniä.

Näköispainos, Kvs-säätiön Arkisivistysten digikirjasto

Digitoitu Suomen tiedekustantajien liiton Kopiosto-korvauksista myöntämällä apurahalla.

Alkuperäinen julkaisu:

Vanha Helsinki Vantaan suulla : historiallinen kuvaus / kirjoittanut Lauri Sauramo.

(Kansanvalistusseuran Kotiseutukuvauksia ; 16)

Helsingissä : [Kansanvalistusseura], 1912.

(Helsingissä : Raittiuskansan Kirjapainossa, 1912)

kannessa: *Wanha Helsinki Wantaan suulla*

YKL 92.833

historia; paikallishistoria;
Helsinki

ISBN 978-952-7533-45-1

URN:ISBN:978-952-7533-45-1

Kvs-säätiö (Kansanvalistusseura sr)
Helsinki 2022